

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ І ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН	5
НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ	
Тема 1. Журналістика під час війни: глобальні виклики і метаморфози	7
Тема 2. Свобода слова, професійні стандарти й журналістська етика під час війни	17
Тема 3. Робота представника ЗМІ в зоні бойових дій: методика підготовки, особиста безпека	29
Тема 4. Особливості діяльності, безпека журналістів на захоплених та прифронтових територіях	40
Тема 5. Чутливі теми під час війни	52
Тема 6. Психологічна стійкість журналістів: як працювати з постраждалими, травмувальними темами і не нашкодити собі	64
Тема 7. Організація роботи редакції під час війни	77
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ (РЕКОМЕНДАЦІЇ) ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ, ЯКІ ПРОВОДЯТЬ ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ... ..	86
МЕТОДИ КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ	88
ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ	90
ЛІТЕРАТУРА.....	93

ПЕРЕДМОВА

Новий етап російсько-української війни, що розпочався 24 лютого 2022 року широкомасштабним вторгненням військ РФ, вплинув практично на усі сфери життя України і українців. У нових реаліях опинилася і вітчизняна журналістика. Досі нечувана частина представників медіа долучилася до участі у безпосередньому збройному спротиві російській агресії, фактично перетворившись у комбатантів. Частина журналістів, одягнувшись у однострої і взявши до рук зброю, в неймовірно складних умовах подеколи знаходять можливості тримати в них і мікрофон чи «перо». В разі у порівнянні з попередніми вісьмома роками АТО і ООС виріс «загін» журналістів, які, ризикуючи власним здоров'ям, а подекуди й життям, ведуть репортажі із районів бойових дій. Ці медійники фактично стали воєнними журналістами. Через наявність перманентної небезпеки, через злополучні «прильоти» ворожих ракет до майже усіх без виключення регіонів країни, чи не усі українські медійники наразі журналісти на війні. Ми бачимо: що довше триває війна, тим більше журналістів долучається до висвітлення подвигів збройних захисників країни і в цілому перебігу військового протистояння. І хоча репортерська робота на лінії зіткнення, або, як кажуть, на передовій, і діяльність журналістів в умовах війни не є тотожними поняттями, сьогодні вітчизняні медійники одностайно є журналістами воєнного часу.

Через війну в скрутній ситуації опинилися численні українські телерадіоорганізації, газетно-журнальне виробництво, ускладнилася відпрацьована роками життєдіяльність редакційних колективів, як наслідок, — значна частина медіа через різні причини була вимушена припинити свою роботу. Разом з тим, сьогодні ми є свідками і прикладів досить успішного подолання труднощів, стійкості; редакції телеканалів, газет, нових медіа, інформаційних агентств збагатилися величезним досвідом організації роботи в умовах війни. Досвідом, який ще потребує узагальнення, вивчення і, безумовно, застосування.

Навчально-методичний посібник підготовлений в той проміжок часу, коли війна ще триває. Нам здається важливим, що на сьогодні вже досить чітко проглядається весь спектр проблематики, тематичні напрями, які у подальшому, очевидно, збагачуватимуться. Основний зміст тем майже стовідсотково викладено на базі саме російсько-української війни.

Посібник містить методичні вказівки та рекомендації щодо викладання курсу «Журналістика в умовах війни», організації самостійної роботи студентів. Крім того, він є підґрунтям для вивчення здобувачами вищої освіти навчальних дисциплін, пов'язаних із газетно-журнальним, теле- і радіо виробництвом, організацією роботи нових медіа.

Цінність посібника може полягати й в тому, що він є одним із останніх доробків навчально-методичного характеру, присвячених питанню висвітлення воєнної проблематики, журналістиці воєнного часу.

Щиро вдячний шановним рецензентам цього посібника військовим журналістам і педагогам полковникам Олексію Познякову і Сергію Даниленку за позитивні відгуки.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекційні заняття	Практичні заняття	Всього ауд. годин	Курсові роботи	Контрольні роботи	Самостійна робота	Всього годин	Кількість кредитів ECTS	Екзамен	Залік
очна	4	8	18	18	36	-	-	54	90	3	-	+

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Тема	Лекційні заняття (год.)	Практичні заняття (год.)	Самостійна робота (год.)
1.	Журналістика під час війни: глобальні виклики і метаморфози.	2	2	8
2.	Свобода слова, професійні стандарти й журналістська етика під час війни	2	2	8
3.	Робота представника ЗМІ в зоні бойових дій: методика підготовки, особиста безпека.	4	4	6
4.	Особливості діяльності, безпека журналістів на захоплених та прифронтових територіях.	4	4	8
5.	Чутливі теми під час війни	2	2	6
6.	Психологічна стійкість журналістів: як працювати з постраждалими, травмівними темами і не нашкодити собі	2	2	6
7.	Організація роботи редакції під час війни.	2	2	8
	Всього	18	18	54

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ

Тема 1. Журналістика під час війни: глобальні виклики і метаморфози.

Питання:

1. Трансформація як головна характеристика стану української медіасистеми в умовах війни.
2. Місце і роль журналістики під час війни.

Мета вивчення

Надати здобувачу вищої освіти уявлення щодо стану, місця і ролі журналістики в умовах війни

Результати навчання

Здобувач вищої освіти отримає можливість і буде спроможний:

- 1) розумітися на завданнях, проблематиці журналістики воєнного часу;
- 2) усвідомити місце і роль журналістики в умовах війни.

Основний зміст

1. Трансформація як головна характеристика стану української медіасистеми в умовах війни.

Українська журналістика фактично вже десятий рік в умовах війни. Широкомасштабне російське вторгнення суттєво вплинуло як на медіа в цілому, так і на умови роботи журналістів. Із самого почат-

ку протистояння агресор в буквальному сенсі намагається знищити українські ЗМІ — цілить в телевізійні вежі, глушить теле- і радіосигнал, а щойно захопивши місто чи територію — вимикає телеканали, грабує редакції, прагне змінити медіа на пропагандистські, а де останнє не вдається — схилити журналістів до колаборації, друкувати газети-«клони» тощо. Наслідком російського вторгнення стало те, що понад 230 медіа припинили повністю або частково свою діяльність. За даними Інституту масової інформації, за перший рік війни росія скоїла в Україні 497 злочинів проти медіа і журналістів. Станом на початок червня 2023 року у війні росії проти України з 24 лютого 2022 року загинули 63 медійники. Про це в інтерв'ю «Голосу Америки», опублікованому 3 червня, розповів голова Національної спілки журналістів України Сергій Томіленко. За його словами, 14 людей загинули, безпосередньо виконуючи журналістський обов'язок, ще 9 журналістів — цивільні жертви, чії обставини й причини загибелі з'ясовуються. І ще 40 медійників загинули, перебуваючи у лавах ЗСУ чи правоохоронних підрозділів. За словами Томіленка, журналісти є головною ціллю Росії на окупованих територіях України. Загарбники розглядають професійну журналістику як загрозу своєму окупаційному режиму та російській пропаганді, через що чинять викрадення, катування, погрози, шантаж, вилучають техніку і документації, примушують працювати на рф [1].

Стрес, безпекові виклики, величезні навантаження через кадровий «голод», холод, відсутність електрики, фінансові негаразди — стали з початком війни супутниками багатьох медіа і журналістів. Медійники опинилися перед необхідністю висвітлення трагічних подій — ворожих обстрілів, руйнувань, і, як наслідок, загибелі або тяжких поранень людей. Крім того, журналістика стала небезпечною не лише для медійників, а й потужною інформаційною зброєю для ворогуючих сторін; невідповідність або необачність репортера може скласти загрозу, стати дієвим зняряддям супротивника, джерелом розвідувальної інформації.